

Tarnów 31.05.2017

Szkolenie WDN

Metody twórczej resocjalizacji

Opracowanie:

Tomasz Chalcarz

Mariusz Kulig

Twórcza resocjalizacja – wg. jednej z wielu definicji (za P. Boćko z Koszalińskiej Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych) to kreatywna działalność resocjalizacyjna prowadzona za pomocą opracowanych metod kulturo - technicznych i metod wspomagających. Głównym celem praktycznych zabiegów twórczej resocjalizacji jest przemiana tożsamości indywidualnej i społecznej nieprzystosowanej społecznie młodzieży przez wychowawcze stymulowanie rozwoju i struktur poznawczych i twórczych oraz wyposażenie jej w nowe indywidualne i społeczne kompetencje.¹

Resocjalizacja w swoim podstawowym założeniu głoszonym przez pedagogikę resocjalizacyjną ma na celu pozytywną zmianę postawy osoby dotychczas nieprzystosowanej społecznie. Aby to osiągnąć praca powinna mieć metodycznie zaplanowany charakter oddziaływań. Koncepcja twórczej resocjalizacji ma natomiast na celu rozwijanie, kreowanie potencjałów u pojedynczych osób lub grup w tym przypadku przebywających zakładzie poprawczym. Nieprzystosowanie społeczne jest tu uważane za problem wadliwie ukształtowanej tożsamości. Stosowanie w pracy metod twórczej resocjalizacji ma służyć zbudowaniu nowych tożsamości wychowanków, a nie korekcji zaburzonych elementów osobowości. Osiągnięcie nowej tożsamości dokonuje się poprzez rozwój strukturalnych czynników i mechanizmów procesów poznawczych i twórczych. Osiągnięcie celu następuje w wyniku trenowanej autoprezentacji wizualizowanych parametrów tożsamości.² Aspekt wychowawczy zostaje osiągnięty poprzez publiczną prezentację powstałych wytworów. Metody twórczej resocjalizacji mają charakter uniwersalny. Mogą być stosowane w ośrodkach w pełni zamkniętych, jak również w otwartych. Istnieją jednak pewne ograniczenia prawo wyboru zajęć przez wychowanków, kompetencje i profesjonalizm prowadzących.

Do metod twórczej resocjalizacji zaliczamy m.in

- Metoda Teatru Resocjalizacyjnego (MTR);
- Metoda Resocjalizacji przez sport;
- Metody wspomagające proces resocjalizacji
  - Drama, psychodrama i socjodrama

---

¹ <https://www.fundacjaslawek.org/single-post/2016/09/23/Tw%C3%B3rcza-resocjalizacja-%E2%80%93-co-oznacza-w-praktyce>

² [http://resocjalizacjapolska.pl/wp-content/dokumenty/streszczenia/RP%207%20\(2014\)%2013-28.pdf](http://resocjalizacjapolska.pl/wp-content/dokumenty/streszczenia/RP%207%20(2014)%2013-28.pdf)

- Muzykoterapia
- Plastyka³
- **Metoda Teatru Resocjalizacyjnego (MTR).** Tradycja wykorzystania teatru w celach terapeutycznych ma swój początek w metodzie zainicjowanej w 1913 roku przez Jacoba L. Morena. Metoda Morena polegała na rozwiązywaniu problemów za pośrednictwem przedstawień inscenizacyjnych (za: Sikorski, 2002 s. 45). Jego zdaniem, warunkiem zdrowia psychicznego, a zatem także prawidłowego funkcjonowania społecznego i prawidłowych zachowań, jest zdolność do spontanicznego reagowania (przyjmowania roli patologicznej). Mottem Morena (cyt. za: Konieczna, 2004, s. 74) było: [...] „Zagraj siebie samego takim, jakim nigdy nie byłeś, jakim mógłbyś być. Bądź swoją własną inspiracją, Swym własnym autorem, swym własnym terapeutą i wreszcie swym własnym stwórcą..” Metoda stworzona przez Morena opierała się zatem przede wszystkim na improwizowanym teatrze, uproszczonym do celów terapeutycznych. Ma ona na celu dotarcie do ukrytych motywów oraz ujawnienie pragnień i postaw przeżywanych w różnych sytuacjach interpersonalnych. Sama gra w kolejnych jej fazach oraz omówienie akcji i zachowań psychodramatycznych ułatwiają zarówno odreagowanie napięcia emocjonalnego, jak i wgląd w przyczyny trudności i zaburzeń. Jest to zatem spontaniczne przedstawienie teatralne, ukierunkowane na: psychologiczną i pedagogiczną pomoc w obszarze korygowania postaw społecznych, osiąganie społecznej i emocjonalnej dojrzałości, rozwój samoświadomości i polepszenie relacji interpersonalnych.⁴
- **Metoda Resocjalizacji przez Sport (MRS).** Prezentowana metoda szczególnie aktywizuje chłopców - wychowanków. Jej atutem jest, z jednej strony, w miarę powszechna w dzisiejszych czasach dostępność do bazy sportowej, z drugiej zaś duża popularność sportu wśród nieletnich.⁵ Przeprowadzono wiele eksperymentów, które doprowadziły do następujących stwierdzeń: - działania rekreacji psychomotorycznej w istotny sposób obniżają stopień agresji i mogą służyć jako metoda terapii grupowej w ośrodkach dla społecznie niedostosowanych; - działania rekreacji psychomotorycznej w istotny sposób powodują wzrost uspołecznienia grupy i można je z powodzeniem wykorzystać do

---

³ Konopczyński M., Metody twórczej resocjalizacji, Pedagogium 2009, s. 201.

⁴ Jaworska A., Leksykon resocjalizacji, Impuls 2012, s.407.

⁵ Konopczyński M., Metody twórczej resocjalizacji, Pedagogium 2009, s.239.

tych celów; - poprzez działania rekreacji psychomotorycznej można wpływać pozytywnie na wzrost zainteresowań akceptowanych społecznie; - poprzez działania rekreacji psychomotorycznej można skutecznie zwalczyć objawy „drugiego życia”. Uogólniając badania możemy stwierdzić, że zajęcia ruchowe pozwalają u nieletnich inicjować pozytywne zmiany zachowań, wspomagać proces ich uspołecznienie, poprawiać stosunki interpersonalne panujące w grupie wychowawczej oraz aktywizować jednostki stojące do tej pory na uboczu (Skoczylas 1992).⁶

- **Drama** (Machulska, 2001) – zmierza do kształcenia osobowości przez rozwój wyobraźni, wrażliwości i współpracy w grupie (metoda pomocnicza). Głównymi celami dramy są kształcenie wrażliwości oraz doskonałe wyrażanie stanów emocjonalnych. Jak zauważa Marek Konopczyński (2009, s. 247), drama ma zdolność jednoczesnego angażowania procesów myślowych i emocjonalnych oraz pobudzania człowieka do działania.

Czynnikiem terapeutycznym w dramie jest przede wszystkim katharsis (Jałoch, 1997, s. 7). Wśród najczęściej spotykanych technik dramy można wymienić m.in.: stop-klatkę (zatrzymanie akcji w znaczącej dla omawianego tematu sytuacji i przeanalizowanie jej z uczestnikami), rzeźbę (tworzenie kompozycji z osób uczestniczących w zabawie), rolę-maskę (którą uczestnik przyjmuje podczas spotkania – uczestnik nie gra roli, tylko jest w roli), spowiedź (o działaniu oczyszczającym oraz zmniejszającym poczucie winy).⁷

- **Psychodrama** – pozwala na ujawnienie i ponowne przeżywanie w czasie gry scenicznej konfliktów intrapsychicznych i interpersonalnych. Można wyróżnić następujące rodzaje dramy:
  - a) psychodramę synergistyczną – polegającą na serii spotkań terapeutycznych zmierzających do rozwinięcia potencjałów tkwiących w jednostce;
  - b) monodramę – której zadaniem jest rozwiązanie problemów protagonisty (osoby odgrywającej rolę) występującego w pojedynkę i na ogół wypowiadającego głośno własne odczucia, problemy, emocje w obecności terapeuty

---

⁶ <http://www.edukacja.edux.pl/p-16024-rola-sportu-w-resocjalizacji-nieletnich-oraz.php>

⁷ Jaworska A., Leksykon resocjalizacji, Impuls 2012, s.408.

c) socjodramę – zmierzającą do rozwiązania problemów całej grupy, w której ważny jest udział wielu osób i której celem jest poprawa funkcjonowania nie tylko jednostek, ale całego zespołu.⁸

- **Muzykoterapia.**

Muzyka jest jedną z najstarszych form oddziaływania na psychikę człowieka i wykorzystania jej wpływów do celów terapeutyczno – wychowawczych. Podstawowe działy muzykoterapii to muzykoterapia receptywna i aktywna.

Muzykoterapia receptywna charakteryzuje się biernym udziałem pacjenta w organizowanej sesji i poddawaniem się wpływom dźwięków bez jego aktywnego udziału. W zależności od rodzaju muzyki następuje albo obniżenie emocji negatywnych, albo ich modyfikacja i wzrost w kierunku emocji pozytywnych.⁹

Muzykoterapia aktywna przywiązuje wagę do rytmu jako elementu muzycznego mającego uaktywnić pacjenta . Wykorzystane są w niej zajęcia, polegające na wspólnym śpiewaniu piosenek, grze na instrumentach, wystukiwaniu rytmu i poruszaniu. Muzykoterapia aktywna, jako metoda wspomagająca proces rozwoju strukturalnych czynników procesów twórczych resocjalizowanych wychowanków, ma za zadanie uaktywnić procesy intelektualne ze szczególnym uwzględnieniem myślenia metaforycznego i skojarzeniowego. Ponadto, wpływa na koordynację psycho – somatyczną i ruchową młodzieży niedostosowanej społecznie.¹⁰

- Można śmiało powiedzieć, że **plastyka** odwołuje się, pobudza w każdym człowieku miłe wspomnienia lat dziecięcych, pozwala powrócić bezproblemowego dzieciństwa. Wieloaspektowy wpływ plastyki na osobowość powoduje, że jest to uznana i często wykorzystywana metoda terapeutyczna służąca redukcji napięć wewnętrznych. Duża popularność tej metody jest także spowodowana tym, iż można ją stosować w każdych warunkach. Podstawą tej metody jest naturalna skłonność człowieka do ekspresji własnych odczuć, daje możliwość graficznego lub przestrzennego wyrażenia emocji. Trzeba zwrócić uwagę na, że młodzież niedostosowana społecznie chętnie uczestniczy w tego typu działalności. Twórczość plastyczna daje im możliwość stworzenia czegoś unikatowego, niepowtarzalnego. Zajęcia teoretyczne z zakresu plastyki pozwalają

---

⁸ Pytko A.. *Monodrama w psychoterapii indywidualnej*. „Psychoterapia”. Nr 2. (2002) s.78.

⁹ Konopczyński M., *Metody twórczej resocjalizacji*, Pedagogium 2009, s. 255.

¹⁰ Tamże s. 256.

im poznać techniki i narzędzia, o których wcześniej nie mieli pojęcia. Wychowanie plastyczne odwołuje się do codziennego kontaktu wizualnego człowieka ze światem. Polega na nauczaniu spostrzegania najważniejszych cech układu i dokonanie swoistego rodzaju uproszczenia z zachowaniem ładu i równowagi. Co ważne spostrzeganie plastyczne nie jest tym samym co zwykłe posługiwanie się narządem wzroku dlatego też wady wzroku nie mają wpływu na spostrzeganie plastyczne. Bardzo istotne jest nauczanie wrażliwości estetycznej i aktywnego patrzenia z wykorzystaniem pozostałych zmysłów. Osoby biorące udział w zajęciach plastycznych powinny posiadać artystyczną świadomość praw, jakimi kieruje się sztuka. Istotną rzeczą jest także uświadomienie, że wszystkie wytwory stają się częścią krajobrazu i świadczą o twórczym bądź destrukcyjnym działaniu. Trzeba zwrócić uwagę, że dzięki technikom plastycznym można się porozumieć z innym człowiekiem pozytywnie bądź negatywnie.

W odniesieniu do młodzieży nieprzystosowanej społecznie wychowanie plastyczne powinno obejmować teorię sztuki oraz zajęcia praktyczne. Teoria nie powinna się opierać na gromadzeniu wiadomości z zakresu historii sztuki, a objaśnieniu artystycznej struktury. Techniki terapeutyczno-resocjalizacyjne z zakresu plastyki inicjują jedynie temat. Trzeba zaznaczyć, że rysunek jest lubianą formą wypowiedzi, nie rzadko można zauważyć bogate zdobienia, dbałość o szczegóły. Mankamentem jest uciekanie się młodzieży do werbalizacji wypowiedzi, wplatania do pracy haseł, skrótów, zwrotów grypserskich, jako formy utajonego przekazu. Istotnym elementem pracy jest publiczne przedstawienie wytworów i grupowe ukierunkowane przez prowadzącego omawianie poszczególnych prac.¹¹

Resocjalizacja z wykorzystaniem plastyki jest prowadzona w formie zajęć grupowych. Praca grupowa pozwala wyodrębnić problemy pojedynczych wychowanków lub problemów grupy. Cel pośredni plastyki jako metody resocjalizacyjnej jest zmotywowanie wychowanków do ujawnienia problemów, o których wcześniej nie potrafili powiedzieć lub o nich nie wiedzieli. Celem głównym jest wykreowanie pozytywnych emocji, rozwijanie myślenia, wyobraźni, pamięci. Występują następujące cele resocjalizacji przez plastykę:

---

¹¹ Tamże s. 265.

- Eksploracja treści i przeżyć konfliktowych odnoszących się do własnej osoby, jak również otaczających osób i spraw;
- Ukazanie reakcji na różne istotne sytuacje;
- Zapoznanie z relacjami i przeżyciami podczas kontaktu z innymi ludźmi;
- Uświadomienie własnych pragnień, potrzeb i planów;
- Odreagowanie negatywnych emocji;
- Eksploracja i rozładowanie występujących w grupie napięć i konfliktów;
- Diagnostyka;
- Rozwijanie wyobraźni i kształtowanie przestrzeni wyobraźniowej;
- Rozwijanie emocji, myślenia metaforycznego, analogii, pamięci i percepcji;

Można wskazać na swoistego rodzaju skłonności plastyczne nieletnich:

- Wrażliwość percepcyjna;
- Koordynacja wzrokowo-ruchowa i sprawność manualna;
- Uwaga dowolna nacechowana trwałością, szerokim zakresem oraz szybkim przekierowaniem;
- Natychmiastowa i odroczone pamięć wzrokowa;
- Wyobraźnia wizualna – fantazja, zdolności przekształcenia i rekonstrukcji informacji
- Inteligencja estetyczna;
- Wrażliwość emocjonalna;
- Uzdolnienia manualne;
- Motywacja do działań plastycznych i czynniki osobowościowe.¹²

Zajęcia z zakresu twórczej resocjalizacji służą wydobyciu z nieletnich sił, energii wspomagających procesy rozwoju i poszukiwania twórczej motywacji. Bardzo często prace wykonane podczas zajęć są formą wypowiedzenia, opowiadania o rzeczach trudnych, problemach, nagromadzonych negatywnych emocjach. W przypadku wychowanków ze zdiagnozowaną niepełnosprawnością intelektualną, zajęcia plastyczne i powstające na nich prace są wyrazem nagromadzonych nieznanymi im emocji, których nie potrafią nazwać. Dzięki aktywności twórczej wychowankowie nie rzadko po raz pierwszy mają możliwość odreagowania nagromadzonych napięć wewnętrznych. Dzięki obserwacji wychowanków podczas pracy twórczej istnieje możliwość rozpoznania potrzeb emocjonalnych

---

¹² Konopczyński M., Metody twórczej resocjalizacji, Pedagogium 2009, s. 267.

wychowanków. Ta forma wspomagania proces resocjalizacji pozwala pokazać wychowankom nowe formy relaksu i wyciszenia. Dzięki wnikliwej obserwacji sposobu i tempa pracy można poznać stopień zaburzenia oraz sprawność małej motoryki.¹³ Bardzo często można zauważyć, że na początku zajęć grupa jest napięta i drażliwa. W momencie wykonywania prac pod wpływem skupienia nad wykonywanymi czynnościami grupa się rozluźnia i zaczyna rozmawiać, podpowiadać, pomagać sobie nawzajem.

Bibliografia:

1. Arciszewska-Binnebesel A., Arteterapia, szczęśliwy świat tworzenia, Bea-Bleja, Toruń 2003.
2. Jaworska A., Leksykon resocjalizacji, Impuls 2012.
3. Konopczyński M., Metody twórczej resocjalizacji, Pedagogium 2009.
4. Pytko A., *Monodrama w psychoterapii indywidualnej*. „Psychoterapia”. Nr 2. (2002)
5. <http://www.edukacja.edux.pl/p-16024-rola-sportu-w-resocjalizacji-nieletnich-oraz.php>
6. <https://www.fundacja.slawek.org/single-post/2016/09/23/Tw%C3%B3rcza-resocjalizacja-%E2%80%93-co-oznacza-w-praktyce>
7. [http://resocjalizacja.polska.pl/wp-content/dokumenty/streszczenia/RP%207%20\(2014\)%2013-28.pdf](http://resocjalizacja.polska.pl/wp-content/dokumenty/streszczenia/RP%207%20(2014)%2013-28.pdf)

---

¹³ Arciszewska-Binnebesel A., Arteterapia, szczęśliwy świat tworzenia, Bea-Bleja, Toruń 2003, s. 13.